

ЕМАНУЕЛ ИКОНОМОВ

ЗАБЛУДИТЕ НА ДАН БРАУН

chitanka.info

Да, наистина разглежданата книга е „Шифърът на Леонардо“. Но едва ли в светлината, в която сте очаквали. Затова, ако обичате мистериите и изненадите като в подобни книги, ви предлагам да се замислите върху следното, което е лично мое мнение. И друго: когато става дума за шифри и тълкувания, желателно е да се играе със свалени карти.

Затова, за разлика от Дан Браун в случая с разточително несполучливата загадка около голия труп, напомнящ за прословутата графика на Леонардо, няма да увъртам дълго кой съм в действителност. Името ми не е закодирано, а истинско, и понеже едва ли съм толкова известен, колкото въпросния автор и историческите му герои, ще спомена веднага, че разглеждам книгата от позицията на писател и преводач, и то най-вече в областта на криминалната и фантастичната литература.

По принцип не обичам прекалено нашумелите произведения. Още по-малко американски посегателства, профаниращи теми от Европейската история. Такъв бе случаят и с „Шифърът на Леонардо“, който не бързах да прочета. Още преди година получих оригинала от САЩ, както и дузина критични книги, които възхваляваха или атакуваха спекулациите му. Само че тук няма да коментирам именно този скандален момент — доколко определени исторически и религиозни факти около Леонардо, Христос и други исторически загадки са верни или не, нито дори вероятни или не. Няма да коментирам и изданията на „Бард“, които не съм чел и поне не възнамерявам, докато не реша да анализирам превода на книгата.

Както се случват повечето интересни неща в живота, и това започна съвсем обикновено. Съпругата ми зачете българското издание на „Шифърът на Леонардо“ и книгата я подтикна да ми задава най-разнообразни въпроси. Тогава реших да навляза в контекста и се заех с прочит на английския оригинал, както предпочитам. И бях изумен още от първа страница на първа глава. Дори се зарадвах, че този път български издател или преводач няма вина. След помпозни благодарности на всички хора и институции, които са му помогнали за романа, и декларации, че се позовава на факти с голяма точност, авторът на практика допуска грешки от самото начало, като например нарича монограм словосъчетание от три думи.

НОВИЯТ АРХИТЕКТ НА ПАРИЖ

Злополучният хотел Риц в Париж не се разминава само с това. Той е в началото на авторовите безумия от трета глава на книгата, където, тръгвайки от него, героят минава покрай Операта, за да се насочи на юг. Само че въпросната сграда е на север от едноименния Плас дьо л'Опера, което изключва подобен маршрут. В случай че хотел Риц се намираше на този площад, както е дадено в някои американски пътеводители. В действителност той е на Плас Вандом, малко по на юг, което обезсмисля разходката до Операта.

В текста обаче автомобилът пресича въпросния площад Вандом, стига до пресечката с улица Риволи и продължава през градината Тюйлери по Рю Кастилион, която обаче е именно отсечката между Вандом и Риволи. Да не говорим, че градината е за пешеходци, а не за превозни средства, и в нея няма булеварди и авенюта. Е, това не е Сентрал Парк в Ню Йорк, с който Дан Браун също злоупотребява. Но за това по-нататък, сега да продължим с разходката.

Насред градината автомобилът завива наляво и се насочва на запад, а де факто наляво води към Лувъра, който е на изток. Стигнал арката Карусел, край която някога са се провеждали тъй наречени оргиастични ритуали, чийто пък произход и символика едва ли са известни някому. Дори да става дума за ритуални оргии (звучащо далеч по-човешки), не трябва да забравяме, че мястото е по средата между два двореца — доста по-стария Лувър и съществувалия от края на XVI до последната четвърт на XIX век Тюйлери, а самата Арк дю Карусел датира от 1808 година.

На това място героят изведнъж се озовава според географските посоки на кръстопът между четири музея на изобразителното изкуство. Недомислица, типична за Дан Браун. Първо, вдясно от пътуващата кола е наистина Мюзе д'Орсе, само че на югозапад на кея „Анатоли Франс“, а не на Ке Волтер. Затова пък центърът Помпиду определено не е вляво от автомобила и на север, а право на изток. Друг въпрос е дали изобщо е видим от тази точка, тъй като Лувърът закрива гледката и неговият основен музей се пада на югоизток. Колкото до галерията Жьо дьо Пом, тя остава на северозапад и обелискът на площад Конкорд едва ли се смята за неин символ.

Тези неточности изпъкват още повече на фона на претенциите на автора да цитира точни дължини, височини и площи, които за радост на французите са дадени във футове. Да, Великата нация често е обект

на подигравки, но едва ли най-типичното доказателство за френската пристрастеност към еротиката е фактът, че за национален символ е избран тристаметров фалос.

Дори да му се простят тези неволни грешки дотук, Дан Браун прави други, по-сериозни, с които затвърждава у читателя убеждението, че му липсва елементарна логика — нещо, което е абсолютно недопустимо при писане на криминални загадки. Така например той нееднократно оприличава оригинал на копие, без да се съобразява с еднопосочния ход на времето. Според него градината Тюйлери, датираща още от 1563 г., е френската версия на Централ Парк, след като едва през 1626 г. е основано пристанището на Ню Амстердам, превърнало по-късно в Ню Йорк. А да споменавам ли, че в неговите очи Шан-з'Елизе често е наричано Петото авеню на Париж?

ЕЗИК МОЙ, ВРАГ МОЙ

Неграмотността на автора личи и от спекулациите с думите. От него не се иска да знае френски или друг романски език, камо ли латински, но той стига дотам, че събужда съмнения относно собствените му познания по английски. Нелепо, но обяснимо е защо всички каламбури и анаграми са именно на английски — нали авторът ползва този език. Иначе надали френски историци ще го предпочетат пред родния си език, особено когато става дума за изкуство, за Лувъра, за Леонардо и прочее.

Едва ли ще успее да изложи тук много натрапчиви грешки, без да досадя на читателя. Затова ще си позволя един пример, който мисля, че е прост и ясен и затова особено показателен за подхода на автора.

Според Дан Браун думите „кръст“ (англ.cross) и „приковаване на кръст“ (англ.crucifix) произлизат от латинското cruciāre, за което твърди, че означава „измъчвам“. Според речниците първото значение на латинската дума е „разпъвам“, а второто, преносно и, разбира се, исторически обусловено, е „измъчвам“.

Нека зарежем обаче лингвистиката и етимологията. Да разсъждаваме логически като при решаването на криминална загадка. Преди да разпънеш някого на кръст, първо ти трябва да създадеш или познаваш кръст и съответно дума за него. Сгих. Едва след съответното използване на кръста той може да стане символ на мъчение, с какъвто са обогатили цивилизацията ни римляните. По-нататък не се наемам

да дефинирам кое се е появило първо на бял свят — графичният символ на кръста или неговото сковаване от две греди или завързване на две пръчки. Къде да го търсим — в древен Китай, Индия, Египет или може би, както би постъпил Дан Браун, в основите на християнството?

Така че сме свидетели на плоска и евтина заблуда от страна на автор с високи претенции за точност, както и за специализация в областта на символиката. Оставям сами да прецените кое е първичното — кръстът или каквото и да е действие, свързано с предмета или неговото графично изображение.

Пък и самото оригинално заглавие „TheDaVinciCode“ също е показателно за иносказателните прийоми в книгата — във всевъзможни френски, немски, както и английски енциклопедии известният художник се намира под името Леонардо.

ТЕЛЕ ПОД ВОЛА

Колкото до мистериите и загадките в книгата, опитите на Дан Браун да води читателя за носа, и то в грешна посока, са направо смешни. Като например с вече цитирания гол труп с изпънати настрани ръце и крака и умишлено разположен по оста на залата. Отначало според героя и най-вече автора той наподобява разперен орел или отпечатък в снега на дете, имитиращо ангел чрез размахване на ръце. Да не говорим, че един средно образован читател би се сетил веднага за широко известната (поне в Европа, а според мен и в САЩ, защото милиони нейни копия изникват при елементарно търсене на картинки в Интернет, че дори попадат в първата десетка) скица на Леонардо, още повече, че заглавието на романа насочва именно натам. Тази изкуствена загадка се проточва на 35 страници от книгата и накрая за изненада на Лангдън, който, забележете, е специалист именно по символика и европейска културна история, се оказва прословутия Витрувийски (или пък откъде се пръкна на български думата Витрувиански и доколко това наименование е популярно наистина?) човек на Леонардо.

Не мога да се сдържа да спомена още една велика глупост, на която налетях в началото на шеста глава от въпросното проточено очакване на завръзка. Според Дан Браун много посетители оценяват най-високо в голямата зала на Лувъра с шедьоврите на италианските

майстори не друго, а паркета. Питам се как го виждат, след като там човек не може да се размине в навалищата (говоря от собствен опит), камо ли да гледа под краката си вместо картините.

ПРОРОК В ЧУЖДО СЕЛО

Натрапва се анализът защо Дан Браун се насочва към Европа, а не пише за Америка. Обяснението на подобни литературни забези се търси най-често в екзотиката, както и мнимата свобода на фантазията. Защо? Първо, всеки американски автор може да пише за собствената си страна и ако не е добър, няма да изпъкне. Второ, Европа е безобидна, защото ако сгреша за нещо в САЩ, ще бъде изяден от вманиачени читатели и ревностна критика. Трето, Европа (с изключение на англоезичните Великобритания и Ирландия) продължава да е тера инкогнита нейде отвъд океана (погледнато на изток от западния бряг на Атлантика, където се намира например Ню Йорк), защото на американския пазар са единици преводните книги от богатството на езици от Стария континент.

Спекулациите с европейските езици и най-вече в областта на етимологията и символиката са друга основна слабост в „Шифърът на Леонардо“. Освен че явно не си е направил труда да порови в речници (и то дори американски издания), Дан Браун заблуждава себе си и читателите с фалшиви тълкувания за произход и значение на множество думи. Не може исторически събития отпреди две, хиляда или петстотин години да спазват логиката и лингвистичните особености на английския, и то в неговия съвременен американски вариант.

Оттук нататък не смея да си помисля какви безобразия може да има в самата история. Те са обект на друг анализ, с който не се наемам, защото не съм специалист по теология, пък и вече има написани няколко дузини книги по въпроса. Но нищо чудно, от обща култура и с крими нюх, да намеря подобни заблуди и там. След като един автор не уважава и заблуждава читателя с изопачаване на прости и проверими истини, какво остава за спекулациите му с малко известни и трудно проверими материи?

Съдбата на едно литературно произведение е най-малкото странна в днешния свят. От една страна, то е културно събитие, ценност от интелектуалното наследство на човечеството, мерило за

постиженията на цивилизацията. От друга, неговият носител, в частност книгата, е продукт като всичко, предлагано на пазара с цел печалба. И то по възможност максимална. Независимо дали литературното произведение, като всяка друга стока, е добро или не. Факт е, че при покупка на некачествено четиво загубата винаги е за сметка на потребителя, който плаща и разбира какво получава едва след акта на консумация без шанс да го върне или рекламира — за разлика от случая с друг дефектен продукт. Така че ако читателят се е повлиял от статуса на бестселър или повярвал на масовата реклама, грешката си е негова. И въпросът не е толкова до парите за една книга, колкото до пропиляното време за четене и най-вече пропуснатото въпреки обещанията удоволствие.

Пък може и да греша. Мнозина сигурно харесват „Шифърът на Леонардо“ и не се интересуват от подробностите. Само че аз си спомних виц от едно време за капитализма, който се сравняваше с мушмула — колкото по-зряла, т.е. по-гнила, толкова по-сладка и вкусна. И се питам дали е приложим за пазара на съвременна литература...

2006

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.